

פרוטוקול מס. 78

מישיבת ועדת העבודה

יום ב', י"ב בחשוון, תשל"ה - 28 באוקטובר, 1974, שעה 10.00

נ כ ח ו

חברי הוועדה:

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו
א. אנטבי
ז. אמיר
מ. גז
פ. גרופר
ל. דיציאן
ה. זיידל
א. מויאל

מוזמנים:

מר מ. לויין (המוסד לביטוח לאומי)
מר ר. רוטר ()
מר ש. לינדר ()
גב' י. פינטו ()
גב' ת. פנחסוביץ - משרד המשפטים
מר גולן ()
מר אהרנסון ()
מר כפלאוי (משרד העבודה)
גב' ז. קרתי ()
מר א. ליכטנשטיין (התאחדות האיכרים)
מר א. קורח ()

מזכיר הוועדה:

י. שומרון

ר ש מ ה:

א. דגני

סדר-היום:

תשלום פנסיה מטעם המוסד לביטוח לאומי לעצמאים חקלאים החל מגיל 65 (הצעת חבר-הכנסת גרופר);
צו מס מקביל (שינוי התוספת לחוק), תשל"ה-1974;
תקנות מס מקביל (חלוקה לקופות חולים) (חיקון) תשל"ה-1974;
חיקון בחוק עבודת נשים, תשי"ד-1954 - אישור מתן היתרים לעבודת לילה.

=====

תשלום פנסיה מטעם המוסד לביטוח לאומי לעצמאים חקלאים החל מגיל 65
(הצעה של חבר-הכנסת גרופר.)

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: אני פותחת את הישיבה.

אני רואה חובה נעימה לעצמי לקדם בברכה את מר ליכטנשטיין, משתתף ותיק בדיוני הוועדה, ואת מר קורח, המופיעים היום בפנינו כנציגי התאחדות האיכרים.

אני מברכת את נציגי המוסד לביטוח לאומי, שזוהי לנו הישיבה הראשונה אתם לאחר הפגרה.

רצוני לברך בשם כל חברי הוועדה ובשמי את מר רוטר להתמנותו כמשנה למנהל הכלי של המוסד לביטוח לאומי, בעקבות חילופי גברי במוסד עם פרישתו של מר וולקוב והתמנותו של מר סיון למנהל המוסד. ממנו נשמע על קווי המדיניות של המשרד. קודם הוא השתתף בישיבות שלנו כנציג האוצר. עכשיו נשמע את דברו כמנהל המוסד לביטוח לאומי. מי כמונו מכיר את מר רוטר, את הידע שלו, את חריצותו וגישתו הקונסטרוקטיבית לבעיות. הוא תרם תרומה חשובה לדיוני הוועדה, ואני רוצה לקוות כי הוא ישכיל לנצל את תפקידו החדש כדי לקדם ביתר-שאת את הנושאים בהם עוסק המוסד.

הסעיף הראשון בסדר היום זוהי הצעתו של חבר-הכנסת גרופר בנושא: תשלום פנסיה מטעם המוסד לביטוח לאומי לעצמאים חקלאים החל מגיל 65. אבקש את חבר-הכנסת גרופר להעלות בפנינו את הבעיה.

פ. גרופר:

כידוע, החקלאות בישראל בנויה על זרמים

ותנועות התיישבותיות. בדקתי את הנושא

ולהפתעתי גיליתי כי חברי קבוצים ומושבים המגיעים לגיל 65 מקבלים

קצבת זקנה, בעוד שחקלאים עצמאיים מתחילים לקבל קצבת זקנה רק בגיל 70.

המשק החקלאי הפרטי איננו דומה לעסק בעיר או למפעל. החקלאי הפרטי

איננו פורש מעבודתו. לדעתי, הגיע הזמן לתקן את המצב, להסיר את העינות

ולקבוע דין שווה לכל החקלאים. מן הראוי שחקלאי עצמאי בהגיעו לגיל 65

יקבל את קצבת הזקנה כמו כל חקלאי אחר בקבוץ או במושב.

בדרך-כלל בחקלאות הפרטית, כאשר אדם מתגבר,

אחד הבנים נוטל עליו את הניהול של המשק. האב ממשיך לחיות במשק, עוקב

אחרי העבודה. הטענה של המוסד לביטוח לאומי היא שהוא חייב לפרוש, וכל

עוד לא פרש - הוא איננו זכאי לקצבה גם אם הגיע לגיל 65. אנשים אלה

משלמים דמי ביטוח מאז קם המוסד לביטוח לאומי. הכאב והמרירות של החקלאים

העצמאיים נובעים מכך שהם כאילו נחשבים לאזרחים מסוג ב' כאשר אותם אין

מזכים בקצבה בעוד שחקלאים אחרים מקבלים אותה.

הגיע הזמן להנהיג שוויון בין החקלאות.

את ההסדרים בחקלאות אפשר להחיל על החקלאות הפרטית ולפתור את הבעיה.

אינני נכנס עתה לפרטים או לנתונים. אינני יודע על כמה אנשים צריך

להחיל את ההוראה הזו. אינני סבור שהדבר יטיל עומס על תקציב המוסד.

אני מקווה כי הוועדה יחד עם אנשי המוסד יוכלו לתקן את העינות הזו.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו:

נשמע מאנשי הביטוח הלאומי מהו המצב החוקי

הקיים, מהו היקף הבעיה, מדוע קיים שוני

בין חקלאים שונים.

מר ר. רוטר:

בפתח דברי רצוני להודות ליו"ר על

הברכות והאיחולים. אני רוצה לקוות

שאהיה ראוי להם.

לגופו של ענין, דומני שחבר-הכנסת גרופר

צבע את המציאות בצבעים קודרים מכפי שהיא באמת. תחילה מן הראוי להעמיד

את הדברים על דיוקם כדי שהדיון יהיה יותר פורה.

לפי חוק הביטוח הלאומי והנוהג הקיים היום, גיל הפרישה הוא גיל 70 בגבר, ו-65 באשה. זה נכון לחקלאים וללא חקלאים, לשכירים ולעצמאים, לנשים ולגברים לפי הגילים, ואין אפליה לא לטובה ולא לרעה של סקטור אחד על-פני השני.

המחוקק אפשר קבלת זכאות לקצבת זקנה בגיל מוקדם יותר בתנאים מסוימים. התנאים נוגעים בעיקר למבחנים על גובה ההכנסות שיש לעובד בגילים שבין 65-70 בגבר ובין 60-65 באשה. ומהם התנאים? קודם-כל הכנסות מפנסיות או רנטות המחבלות הן בתוקף חיקוקים או הסכמים קבוציים או מחו"ל אינן מובאות בחשבון. שנית, מסתכלים על שני סוגי הכנסות, הכנסות מעבודה מצד אחד - עבודה שכירה או עצמאית - ומצד שני, על הכנסות שלא מעבודה ומשכר. בלוח ב' מופעים סכומים שמוחר לעצמאי להשתכר, חקלאי או לא חקלאי, ועדיין יהיה זכאי לקבל את הקצבה במלואה. הסכומים לשנת 1974/75 הם: יחיד שאין בו תלויים יכול להשתכר בשנה 7,700 ל"י ועדיין יהיה זכאי לקצבת הזקנה במלואה. יחיד שהכנסותיו עולות בסכום לא גדול על 7,700 ל"י יהיה זכאי לקצבה חלקית; אם הכנסתו איננה עולה על 10,500 לירות הוא זכאי לקצבה חלקית. על כל לירה עודפת על הסכום של 7,700 לירות מורידים לו לירה מהקצבה לה הוא זכאי. קשיש שיש בו תלוי יכול להשתכר 10,250 לירות בשנה - קצת מעל 800 לירות לחדש - ועדיין יהיה זכאי לקצבה בסכום המלא. הוא יהיה זכאי לקצבה חלקית אם הכנסתו היא בין 10,250 ל-14,500 לירות. נקח את המקרה הנדיר יותר, שאיננו נוגע כל-כך לקשישים אלא לאלמנות. נקח משפחה בת 4 נפשות, שזו משפחה ממוצעת. יחיד שיש לו 3 תלויים יכול להגיע להכנסות של עד 12 אלף לירות לשנה ועדיין להיות זכאי לקצבת זקנה מלאה. הוא יכול להגיע להכנסות של עד 17 אלף לירות בשנה ועדיין יהיה זכאי לקצבה חלקית.

ל. דיציאן: כמה הוא משלם לביטוח הלאומי באותה תקופה?

מר ר. רוטר: קשישים שיש להם הכנסות לא גבוהות מאד אבל בינוניות יכולים לקבל את קצבת הזקנה במלואה או בחלקה, לפי דרגת הכנסותיהם. לא עושים בדיקה לפי מבחן של מספר שעות העבודה, או מבחנים אחרים שהיו נהוגים בעבר והוכיחו את עצמם כקשים להוכחה ומעוררים תרעומת בקרב האנשים. עברנו למבחנים אובייקטיביים שהם קצת יותר קלים.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: התשובה לשאלה של חבר-הכנסת דיציאן בקריאת ביניים היא, שהוא איננו משלם לביטוח הלאומי. כך קבענו בתיקון מס. 10 לחוק.

מר ר. רוטר: בתיקון מס. 10 גם הגדלנו את הסכומים שמוחר להשתכר באופן ניכר. הם צמודים לשכר הממוצע במשק. אדם שהוא בגיל בין 65 ל-70, הגיל המותנה כפי שאנו קוראים לו, שבו הזכאות מותנית בהיקף ההכנסות, והוא לא זכאי לקצבה משום שהכנסותיו עולות על אלה שציינתי - פטור היום מתשלום דמי ביטוח. עובד שכיר פטור לגבי חלקו הוא; עובד עצמאי פטור מדמי הביטוח במלואם, שהם עומדים גם נגד חלקו של המעביד, למעט ביטוח נפגעי עבודה. אם דמי הביטוח הם בשיעור של קרוב ל-10% לגבי עצמאי, הרי החל מגיל 65, אפילו הוא לא פורש מעבודה, הוא כבר מקבל תוספת רצינית להכנסתו הפנויה בדרך של שחרור מדמי ביטוח לאומי. יחיד שהכנסתו השנתית היא 11 אלף לירות - יהיה משוחרר כבר מהתשלום, בלי שיהיה זכאי עדיין לקצבה. הכנסתו הפנויה, אפילו איננו זכאי לקצבה, גדלה באלף לירות על-ידי תיקון זה. את מעבידו של העובד השכיר לא שחררנו מתשלום, במידה והוא מועסק על ידו; את העצמאי שחררנו מכל חובה אחרת, פרט ל-0.8% בגין ביטוח נפגעי עבודה.

חשוב לזכור שבד בבד עם המבחן לגבי הכנסות מעבודה, הוכנס מבחן הרבה יותר ליברלי לגבי הכנסות שיש לאדם שאינן מפנסיה ואינן מעבודה. המחוקק בחקנות התיר לאדם לקבל הכנסות בשיעור שהוא כפול מהסכומים שנקבתי. אם יחיד יכול להשתכר עד 7700 לירות והוא עדיין זכאי לקצבה במלואה, הרי אדם שיש לו הכנסות שלא מעבודה

יכול להגיע להכנסה של 14 אלף לירות, וזו איננה נחשבת להכנסה לענין הקצבה. מתחשבים בהכנסות ממקור זה רק לגבי הסכומים העולים על כפל הסכומים שצינחי. זה נוגע יותר לאנשים שהם עצמאים והם מבטיחים את זקנתם שלא בדרך של פנסיה באמצעות קרן פנסיה אלא בצורה של נכסים נושאי פירות, אם אלה נכסים שאפשר להשכיר אותם או אחרת. הכלל הזה מאפשר שלא להתחשב בסוג זה של הכנסות, למעט שכבה המגיעה להכנסות גבוהות. הדבר נוגע במידה מעטה לעובדים שכירים הזכאים לקבל פיצויי פיסורים בסכומים גדולים והם יכולים להשקיע אותם בהשקעה הנושאת פירות. בגלל התקרה הגבוהה הרי ב-99% של המקרים זה לא יתפוס אותם. אבל הדבר נכון לגבי אנשים עצמאיים, גם חקלאים, אשר עם התקרבות לגיל הזקנה ומצב בריאותם איננו מאפשר להם לעסוק בעבודת כפיים, הם מצמצמים את העבודה ולא פעם מחכירים את רכושם - את האדמות, הפרדסים, הכרמים - לאנשים אחרים שיפעילו את המשק עבורם, והם נהנים מהפירות בצורה של הכנסה. (מר ליכטנשטיין: המפעיל הוא הנהנה.) יש להניח שחלק מהפירות מגיע לחקלאי. במקרה כזה הוא נכנס למבחן ההכנסות מהמקור השני, שהוא הרבה יותר ליברלי ומאפשר לו לקבל קצבת זקנה אפילו אם יש לו הכנסות נכבדות, הרבה מעבר להכנסות של עובד שכיר במסגרת של מפעל.

ידוע שאפשר להחכיר פרדסים לחברות המעבדות פרדסים. יש דרכים להעביר מטעים ופרדסים להפעלה גם לבני משפחה, ילא פחות מזה - לקבלנים ולחברות, כדי שיתנו לחקלאי את הפירות לא מגיע כפיים ממש אלא באמצעות של חלוקה מסוימת של הרווחים. אז המבחן הוא הרבה יותר ליברלי. דווקא לאנשים שהם בגדר של חקלאים עצמאיים, שאולי פחות כבולים לנורמות חברתיות של משק שיתופי, יצר המחוקק לא פחות אפשרויות לסידור ענייניהם, שהם ביתר קלות ימצאו בגיל 65 זכאים בהשוואה לקבוצות אחרות באוכלוסייה.

אביא דוגמה לסידור נוסף שהסדיר המחוקק לטובת עצמאים, שהוא מקובל בקרב חברי מושבים וגם לא חברי מושבים בסקטור החקלאי. במשק חקלאי לא פעם גם האשה במידה זו או אחרת נוטלת חלק בעבודה במשק החקלאי. אנו מאפשרים במקרים אלה לבני הזוג לפצל את ההכנסה שבאה מהמשק החקלאי לפי יחס מסוים של שלישי ושני-שלישים או חצי על חצי. זה שכיח בעיקר בסקטור החקלאי. זה חשוב לחקלאי או למי שיכול ליהנות מהסדר זה לשתי מטרות. לפני שנה-שנתיים הנהגנו דמי ביטוח מופחתים לבעלי הכנסות נמוכות בקרב העצמאים. אם אנו לוקחים הכנסה ממוצעת של שכיר המגיעה השנה ל-14-15 אלף לירות, ואם אנו מאפשרים לבני משק חקלאי לפצל את ההכנסה מחצית על מחצית, והתוצאה היא ששני החצאים שווים להכנסה ממוצעת - אז תהיה ההכנסה/שעליה משלמים דמי ביטוח מופחתים והשיעור יהיה 6% במקום 9.6%.

אבל חשובה יותר היא ההקלה השנייה. ברור שאם הבעל והאשה עשו זאת במשך חקופה מסוימת, הרי גם הוא וגם היא זכאים כל אחד בזכות עצמו לקיצבה מלאה. יתר על כן, אם הם יכולים לפצל זאת לשנים, הרי בדרך-כלל ההכנסה הנופלת בחלקו של כל אחד מהם תהיה ברמה כזו שתאפשר גם לה בהגיעה לגיל 60 לקבל קיצבה בזכות עצמה וגם לו בהגיעו לגיל 65 לקבל קיצבה בזכות עצמו. מטבע הדברים שהקבוצה החקלאית נהנית מהסדר זה יותר מאשר קבוצות אחרות.

חשוב להזכיר דבר נוסף. ידוע שלא אחת אנשים לקראת גיל הפרישה, לקראת גיל 65-70, מחמת בריאות או מסיבות אחרות מצמצמים את הפעילות והכנסותיהם פוחתות. כאשר אנו באים לבצע את מבחני ההכנסה כדי לבדוק אם אדם זכאי או לא, אנו עומדים בפני הסיטואציה הבאה: השומה האחרונה של עצמאי מפגרת במספר שנים, בשנתיים או שלוש. ההכנסה היא לפי השומה הסופית כפי שהיא נקבעת על-ידי שלטונות המס. כאשר מדובר באדם המגיע לגיל 65-70 לא רק שאיננו מוסיפים סכום לפי הערכה כדי להביא את הרמה שמלפני שנתיים לרמה של גיל 65 בגלל הירידה בערך הכסף והעליה בהכנסות, אלא שאנו מאפשרים לעצמאי, לנישום, להצהיר בפנינו על הפחתה

בהכנסותיו, אם אמנם כך קרה. כאשר הכנסותיו היו בשומה האחרונה כפליים מהסכומים המופיעים כאן, אנו מקבלים זאת בלי להטריח אותו לפקיד השומה כדי לקבל ממנו אישור שהכנסותיו אמנם פחתו. רק במקרה שההכנסות היו גבוהות מכפליים, אנו מבקשים אישור מפקיד השומה. זהו הסדר שבא להקל על העובד העצמאי. ברור שאם תגיע שומה סופית כעבור שנתיים-שלוש לאותה שנה של גיל 65 ויתברר שפקיד השומה שם את ההכנסה כגבוהה יותר מזו שהוא הצהיר עליה 'אחרי ההפחחה', המוסד יעשה את החשבון ותיאורטית ידרוש מהחקלאי או העצמאי הפרשים מסוימים על הקיצבאות שלא שולמו כדין לאותו אדם. בעניינים אלה יש למוסד חושים רגישים. גם כאשר הוא חושב שהקשיש מסוגל לשלם את הסכומים האלה, והוא דורש אותם חזרה, הוא דורש אותם בערך הנזמין כפי ששולמו לו מספר שנים קודם לכן. גם במקרה זה העניין פועל לטובת העצמאי. כאשר אנו חושבים שיכולת התשלום של הקשיש נפגעה, הקיזוז נעשה במנות קטנות, ולפעמים גם זה לא. זוהי הקלה שחשוב לעמוד עליה בהקשר לנושא שמעלים היום.

כללים אלה הם אוניברסליים. כאן ניסו לטעון שכאילו חרף הכללים האלה, מפלים לטובה חלק מסוים של ציבור החקלאיים בהשוואה לחלק אחר. נקח לדוגמה חבר מושב עובדים, שאיננו מושב שיתופי. לגביו אנו פועלים לפי אותם עקרונות. הלכה למעשה, בהגיע רוב החקלאים לגיל 65 הם אמנם מקבלים את הקיצבה, לא כולם. נכון שרוב חברי המושבים, הכנסותיהם כפי שהן מחושבות לעניין מבחן זה הן ברמה כזו שהם בפועל יזכו בקיצבה בגיל 65. גם בקרב העובדים השכירים הרוב מגיע בגיל 65 למצב שבו הוא זכאי לקיצבה, ואם לא בגיל 65 אזי שנה או שנתיים אחרי זה.

מהו הדין לגבי חקלאים שאינם חברי מושב שיתופי ואינם חברי קבוץ? כאשר באים להתאים חוק למסגרת חברתית מסוימת, כמו המסגרת של קבוץ, אי אפשר אוטומטית להחיל עליה את כל הכללים והתקנות. יש להתאים אותם למסגרת הזו. הבאנו בפני ועדת העבודה את ההתאמה של הכללים לגבי חברי קבוץ, וזאת בדרך של תקנות. ומהם הכללים? נקבע שחבר קבוץ שהגיע לגיל 65 וצמצם את עבודתו ל-4 שעות עבודה ביום - ייחשב לעניין זה כמי שזכאי לקצבה, אם מחצית ההכנסות שלפיהן משלם הקבוץ דמי ביטוח עומדות במבחן. במקרה של קבוצים, זה הפך פחות או יותר לנורמה מקובלת. זוהי זכות שקיימת בקבוץ, שחבר קבוץ בגיל 65 מצמצם את שעות העבודה ל-4 שעות. גם בעיר, שכיר שצמצם את עבודתו - יהיה זכאי.

אני חושב שהעניין הוסבר באריכות בוועדת העבודה. הבאנו בפני הוועדה את התקנות בעניין חברי קבוצים, ואנו פועלים לפי כללים אלה. זוהי תקנה שעברה דיון ממושך בוועדת העבודה וקיבלה את ברכתה של הוועדה.

מר א. ליכטנשטיין: אני אני מצטרף למברכים את מר רוטר לתפקידו החדש.

מר רוטר הציג את הבעיה כאילו מישור מאשים את המנגנון בסטייה מהתקנות. הבעיה היא של תקנות ו/או חוקים. כבר מזמן לא שמעתי הסבר כה מקיף של השיטה, כולל המסכת של הפרשות והחישובים. העניין הוא מסובך ומעורפל. אבל זוהי כנראה חכונה יהודית. איננו מסוגלים בדרך הישרה והחלקה. במקרה זה אי-הצדק הוא משווע. איננו באים להגן על אנשים שהם חקלאים ויש להם מבנים להשכרה. אנו דואגים לחקלאי ממש, לאותו ירקן, לולך או פרדסן, שעובד עבודת כפיים בעצמו, אפ עם אשתו ובני משפחתו. הוא איננו יכול להעניק מרכושו לבניו, והם עוזבים את המשק. ואז הוא ואשתו עובדים במשק.

כאשר מדברים על חברי קבוצים, צריך לזכור שהמבחן הוא שונה, כי מרבית ההכנסה שם היא מתעשייה, מלונאות וכדומה ולא כל-כך מחקלאות. במושבים מחלקים את ההכנסות בין האשה והבעל.

זה חל על כל משק חקלאי.

מר ר. רוטר:

מר א. ליכטנשטיין: זה לא ידוע, לא ניתן לכך פרסום. איך מסתדרים עם מס הכנסה במקום שלא רוצים לעשות הפרדה בין ההכנסות של הבעל ושל האשה?

מר ר. רוטר: ניתן לעשות חלוקה של ההכנסה לענין זה גם כאשר השומה היא משותפת.

מר א. ליכטנשטיין: שכיר שהגיע לפנסיה של 70% רשאי להשתכר עד 10,200 לירות בנוסף לפנסיה ועדיין זכוח לקצבה קיימת, כי אין מביאים בחשבון הכנסה מפנסיה. ומה דינו של חקלאי? לגביו התקרה היא 10 אלפים לירות.

יכול לקרות שחקלאי איננו מסוגל לעבודה מלאה והוא מפחית את מספר שעות העבודה ביום. בקבוץ הפחתת שעות העבודה מזכה אותו בקצבה. חקלאי עצמאי איננו זכאי לכך. לדעתנו, יש מקום לתקן את העיוות הזה שנעשה ללא כל כוונה. איש לא יכול היה לחזות את התפתחות העניינים.

גם לאחר שהסכום שמותר להשתכר הוצמד לשכר הממוצע במשק, הוא עדיין עונה למצב הריאלי במשק עם האינפלציה וההתיקריות. אי-אפשר להכות אדם פעמיים: גם לקבוע לו תקרה נמוכה להכנסות וכך ליטול ממנו את הקיצבה וגם לשלול ממנו זכות שניתנת לחברו במגזר אחר.

אנו מציעים להסיר את העיוות ולקבוע דין אחד שווה לכל החקלאים, או לחילופין - להגדיל את ההכנסה המזכה בקצבה בגיל 65.

מר א. קורח: אני רוצה לדבר על אספקט אחד - על הרגשה שנוהגים מנהג של איפה ואיפה בין חקלאי לחברו. כאשר חקלאי במסגרת חיים מסוימת נהנה מהזכות בפועל - אם כי קצבת הזקנה איננה משתלמת במישרין לחבר הקבוץ אלא מועברת לקופת הקבוץ - ואילו חקלאי בישוב סמוך איננו מקבל את קצבת הזקנה בהגיעו לגיל 65 - גורם הדבר למרירות.

פ. גרופר: 99% מחברי המושבים מקבלים את הקצבה. אגב, מס הכנסה מכיר בחלוקה הזו של ההכנסה בין בני הזוג במושבים ואיננו מוכן להכיר בכך במושבות.

דבר נוסף - 75% מההכנסות בקבוצים אינם מחקלאות. רק 25% מההכנסות הם מחקלאות. אני אומר זאת על-סמך מחקרים ומוכן להוכיח זאת בנתונים סטטיסטיים.

אינני מציע לבטל את ההסדר שנעשה לגבי הקבוצים על הפחתת שעות העבודה, אבל אני מציע להחיל את אותו הסדר על כל החקלאות. חקלאי שיצהיר שהוא עובד 4 שעות ביום, יהיה זכאי לקצבת הזקנה כמו חבר קבוץ.

מר מ. לוי: כאן רצו לעשות גזירה שווה בין חבר קבוץ לבין חקלאי פרטי. קשה לעשות השוואה בין מיין בשאינו מינו. ההכנסה של חבר קבוץ - זה מבנה שקבע המחוקק בעקבות מס הכנסה. אילו הייתי צריך לאמץ את ההכנסות האישיות, היתה זו גישה אחרת.

ענין ההכנסות הנמוכות פועל כבומרנג. כאשר ההכנסה היא נמוכה לפי ההצהרה, ואדם נפגע בתאונת עבודה - גם הקצבה היא נמוכה ביותר. ואם המבוטח נהרג בתאונת עבודה, מקבלים התלויים סכומים נמוכים. אותה בעיה מחעוררת בביטוח נכות; אותה בעיה יכולה להתעורר לגבי דמי לידה. אותו בסיס שנקבע לצורך תשלום דמי ביטוח הוא צריך לשמש בסיס לגבי שאר הזכויות הנובעות מהחוק. המשמעות של הדברים האלה לגבי קיצבת נכות או קצבת תלויים היא הרבה יותר חריפה מאשר לגבי אותו חקלאי הממשיך לעבוד ויש לו הכנסה. הוא מקבל גם תוספת ותק על דחיית הקצבה.

אני חושב שלא נגרם כאן כל עוול, ולא ניתנה כל עדיפות למישהו. יש קטעים בהם הנורמה היא אחרת. לעומת זאת, יש דברים העלולים לפגוע בצורה חריפה. חברי התנועה הקבוצית אינם מקבלים תגמול עבור שירות במילואים. אל נציג את הדברים בצורה מסולפת על-ידי הדגשת

קטע אחד בפרופורציה לא נכונה. צריך לראות את הנושא בהיקפו המלא. אם תנתחו את כל הגימלאות יתברר לכם שחבר קבוץ הוא מקופח.

ל. דיציאן:
מר רוטר אמר שבקבוצים יש אפשרות של חלוקת ההכנסות בין בני הזוג.

מר מ. לויץ: על כך יש תקנה בתקנות הביטוח הלאומי האומרת:

"מבוטחים בני זוג העוסקים שלא כעובדים במפעל או בעסק של שניהם או של אחד מהם והכנסתם מעיסוקם במפעל או בעסק ממנה משתלמים דמי ביטוח לפי סעיף 164 לחוק (להלן - ההכנסה מהעסק) נקבעת על-פי שומה משותפת או שומת יחיד, או שומה של כל בן-זוג בנפרד כאשר אחד מהם עובד שכיר (להלן - שומה נפרדת) תחולק ההכנסה מהעסק לגבי שנת כספים פלונית לפי שיעור החלוקה שעליה הצהירו למוסד בני הזוג או אחד מהם ובלבד -

(1) שהצהרה הוגשה לפני 15 באפריל של אותה שנת כספים;

(2) שהיא הוגשה לפני קרות המקרה המזכה לגימלה;

(3) שעל אף האמור בהצהרה -

(א) אם השומה היא משותפת או שומת יחיד לא תיחשב הכנסת אחד מהם מהעסק בשיעור הפחות משליש ההכנסה מהעסק;

(ב) אם השומה נפרדת - לא יעלה חלקו מההכנסה מהעסק של בן-הזוג שהוא עובד שכיר על שליש מההכנסה מהעסק.

בכפוף לתקנת משנה (א) אם הגישו בני הזוג או אחד מהם הצהרה כאמור, ישלמו דמי ביטוח לפי שיעור החלוקה שבהצהרה לגבי אותה שנת הכספים וכל שנת כספים שלאחריה, זולת אם הצהירו אחרת באחת השנים הבאות."

הם אינם כפופים להצהרה אלא לגבי אותה שנת הכספים. והיה אם ישתנה המצב - הם רשאים להצהיר אחרת.

ל. דיציאן: גם אם שלטונות מס הכנסה אינם מכירים בשומה נפרדת, זכותו להצהיר על כך לצורך תשלום דמי ביטוח לאומי. (מר מ. לויץ: ובלבד שהאשה עובדת בעסק, שיש לה סימני היכר של עובדת עצמאית.) זה יכול להתעורר גם לגבי בעל חנות מכולת ואשתו.

ז. אמיר: לדעתי החוק הוא מסובך לאין שיעור, ומסביב לתסבוכת המינהלית יש כוח אדם רב שצריך לטפל בכל בעיה. אינני מבין מדוע צריך להיות הבדל בין בעל רכוש המפעיל את רכושו למטרות ספקולטיביות לבין עובד בחקלאות, בבנין או בתעשייה, שממשיך להיות חיוני למשק. מי כמוני יודע עד כמה בעל מפעל מעוניין שבעלי מקצוע המגיעים לגיל 65 ימשיכו בעבודה. והנה אנו באים ומקשים עליהם את המלאכה. אנו מתנים קבלת קצבת זקנה בהכנסה שנתית מותרת.

חוק זה לא רק מפלה בצורה משוועת את אותם חקלאים שהקדישו את כל חייהם לחקלאות - ואנו יודעים שלא כל בן שנולד במושב או במושבה או אפילו בקבוץ רואה לעצמו יעוד להמשיך בחקלאות; אלא שלדעתי עלינו לדון באפשרות של תשלום קצבת זקנה לכל אזרח בהגיעו לגיל 65 בגבר או בגיל 60 כאשר מדובר על אשה.

מדוע אני מגיע למסקנה זו? קיים במדינה חוק חינוך חובה וחוק בדבר תשלום קיצבת ילדים. לפי חוקים אלה כל האזרחים שוויים. המחוקק היטיב לעשות באמרו שכל ילד במדינה זכאי לקצבת ילדים. אם ההורים הם בעלי הכנסה גבוהה, תהיה קצבת הילדים חייבת במס. יש מקומות שבהם הונהג חינוך תיכון חינם, וגם שם אין מתחשבים בהכנסה של ההורים. כדי לעודד עובדים חיוניים להמשיך בעבודה, יש להנהיג שוויון גמור ולומר, שכל גבר בהגיעו לגיל 65 מקבל קצבת זקנה, או אשה בגיל 60. כוונתם אלה ייכללו במסגרת ההכנסה החייבת במס.

בענין הקבוצים - הלוואי והיינו מגיעים לכך שהיו מפלים לטובה את הקבוצים. אם יש לנו בארץ נקודת אור ברורה, הרי זהו הקבוץ.

לדעתי צריך להנהיג שוויון כללי, ומי שהכנסתו גבוהה ישלם מס הכנסה. אני מציע לאוצר ולמוסד לביטוח לאומי לפשט את ההליכים ולא לסבך אותם.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו : על נושא זה קיימנו דיונים ארוכים. כאשר הוועדה דנה בתיקון מס. 10 לחוק היא דנה בסוגיה זו באופן יסודי. ההצעה שלך כי כל אדם בהגיעו לגיל 65 יקבל את קצבת הזקנה בלי להתחשב בהכנסה אם הוא ממשיך לעבוד - זה היה העקרון שדגלנו בו. אנו רוצים לעודד אנשים להמשיך לעבוד ולתרום את חלקם למשק ולחברה. אנו גם מעוניינים שאנשים ימסרו הצהרות אמת. יש אנשים הטוענים שלא כדאי להם להמשיך לעבוד, גם לאחר שהגדלנו את התקרה של ההכנסה המותרת והצמדנו אותה לשכר הממוצע במשק. שקלנו אם להעמיד את הגיל על גיל 67. ומייד עשו לנו חשבון כמה מיליונים זה עלול לעלות למדינה אם נקדים את גיל הזכאות.

מדי פעם מעלים חברי-כנסת את הנושא. גם חבר-הכנסת דיציאן העלה את הסוגיה כדי שנקיים בה דיון מחודש. השאלה איננה יורדת מסדר-היום. כאשר נדון בסוגיה הזו נשמע את הדעות של חברי הוועדה וכך את הדעה של נציגי הממשלה.

לאחר מלחמת יום הכיפורים הביאו לאישור הוועדה תקנות, כי רצו שנשחרר מהגבלה זו סוג עובדים שהם חיוניים למשק, שאינם רוצים להמשיך לעבוד בשל הגבלה זו. התנגדנו לאישור תקנות כאלה, כי לא רצינו לחלק את העובדים לחיוניים ולבלתי-חיוניים, לבעלי מקצועות כאלה או אחרים. אמרנו שכל אדם הממשיך לעבוד הוא חיוני ויש להכיר בכולם. לא אישרנו את התקנות והממשלה לא הביאה אותן עוד פעם לוועדה.

הסוגיה היא נכבדה. בקרב נתחיל לדון בשאלה של גיל הפרישה. יכול להיות כי במסגרת הדיון הזה נתייחס לנקודה שהעלית היום ושגם חבר-הכנסת דיציאן ביקש להעלותה. אינני מציעה לכוון את הנושא בו אנו דנים היום בסוגיה שהעלית.

א. אבטבי : העבודה בחקלאות היא קשה ויש בה גמסיכונים רבים. יש נפגעים רבים גם בתאונות עבודה. תנועות ההתיישבות יחד עם המוסד לביטוח לאומי הגיעו להסדרים אלה או אחרים.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו : המחוקק אישר את ההסדרים בדרך של אישור תקנות.

א. אבטבי : על נקודה אחת אינני יכול לעבור לסדר-היום. נתקלתי בה במלחמה האחרונה. כוונתי למשרתים במילואים מביין החקלאים. אנשים עזבו משקים, והסכומים שהם קיבלו מהביטוח הלאומי היו אפסיים בגלל ההתחשבות הזו.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו : הקבוצים אינם מקבלים כלל עבור שירות חבריהם במילואים. הם גם אינם משלמים.

א. אבטבי : ומהו המצב לגבי אנשי מושבים?

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו : הם לא באו לעורר את הבעיה הזו. כל נערבב סוגיה בסוגיה. זוהי סוגיה נפרדת.

א. אבטבי : אם נתחיל לבדוק את מה שהעלה חבר-הכנסת גרופר, לא נצא מזה. זוהי בעיה מסובכת. יו"ר הוועדה יזמה ביטוח לעקרות בית. יתכן שיוזמה דומה יש בה כדי לפתור את הבעיה הכאובה.

במס ההכנסה התחשיב נעשה לפי ענפים, ולא לפי הצהרות, בלי להתחשב בכך אם היה הפסד או אסון טבע, או אם היו רווחים.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: על נזקי טבע או שטפונות מקבלים פיצוי במסגרת אחרת.

א. אבטבי: אם רוצים להכניס שינוי בהסדרים שנעשו לגבי מושבים או קבוצים, יש להזמין קודם את נציגי התנועות התיישבותיות ולשמוע את דעתם.

פ. גרופר: לא כל אדם זוכה לחיות לאחר גיל 70. הקמנו את המוסד לביטוח לאומי לא כדי שחלק מהמבוטחים לא יזכו ליהנות מהביטוח. אדם המשלם כל חייו לביטוח הלאומי מן הראוי שיהנה מהביטוח בהגיעו לגיל 65. אם לא היה חוק הביטוח הלאומי, היינו פונים לקופות שונות המיועדות לעצמאים. אני מציע שתחשבו על דרך שתאפשר לחקלאי לקבל קצבה בגיל 65. אם הכנסותיו הן גבוהות, הוא יחזיר את מה ששולם לו באמצעות מס הכנסה. חשוב לחקלאי העצמאי לא תהיה הרגשה שמונעים ממנו מה שניתן לחקלאי אחר. אם אתם דורשים הצהרה שהוא צמצם את שעות העבודה, תחתימו אותו על הצהרה כזו. תחשבו איך להגיע לשיטה אחידה.

מר מ. לוי: אתה מציע לשלם קצבת זקנה בגיל 65?

פ. גרופר: אני מדבר עכשיו על חקלאים.

מר ר. רוטר: ברור שלנו כמוסד - ואני אומר זאת במלוא האחריות - היה זה אידיאלי אם היינו יכולים להגיע למצב שבו הזכאות לקצבת זקנה תהיה זכאות שרק הגיל קובע אותה, והיינו יכולים לקחת את הנתונים של מרשם התושבים, לברך כל אחד המגיע לגיל מסוים ולהתחיל לשלם לו קצבת זקנה, כל עוד לא נחקבלה הודעת פטירה. המינהל היה פשוט, היינו חוסכים הרבה עבודה. בתכנית החומש של המוסד יש מחשבות גם בכיוון כזה. היינו שמחים לו יכולנו לפעול על-סמך מרשם התושבים. זה דורש שינוי מפליג בחקיקה. יש לכך השלכה תקציבית מרחיקת-לכת. לפי הערכות נוכחנו לדעת שזה עלול להתקרב לסכום של רבע מיליארד לירות. 30 אלף איש ואשה, גם לפי המבחנים המשופרים, הם עדיין בחזקת "דוחי פרישה", היינו - אנשים מעל לגיל 60-65 שאינם זכאים לקצבה לפי המבחנים הקיימים. מדובר באקדמאים, מהנדסים, רופאים וגם עצמאים יותר אמידים משכבות יותר מבוטחות. (ז. אמיר: אלה מגיעים למס שולי גבוה.)

ברוב הארצות עומדים בפני התפוצצות המערכת מבחינת ההוצאות. גיל הזקנה מתארך, נוספות שנים רבות לחיים, החקיקה הסוציאלית מורידה את הגיל המזכה בפרישה. אם נקח את מספר האנשים הזכאים לקצבת זקנה, שאירים ונכות, הרי הגענו בישראל ל-22 אנשים הזכאים לקצבה על כל 100 אנשים שמהכנסותיהם צריך לממן את תשלום הקיצבאות. אנו מטילים עול כבד והולך על הצעירים.

ל. דיציאן: אין כל קשר בין נכות לבין גיל הפרישה.

מר ר. רוטר: החוק מנסה לחלק את ציבור הקשישים לחלק שהוא יותר מסודר מבחינת הכנסותיו, והוא מנסה לחלק בגילים אלה או אחרים את השכבה של האנשים בגיל המותנה לקבוצה של אלה שיש להם הכנסות יותר גדולות ולקבוצה של אנשים שהם חסרי הכנסה או בעלי הכנסה מועטה. לאלה שהם בעלי הכנסה מועטה הוא נותן את הקיצבה בגיל המותנה, עם כל ההשלכות על תמריץ לעבודה וכדומה.

הפחרון של הורדת הגיל המזכה לקצבת זקנה לגיל 65 מגדיל את העלות של ענף ביטוח זקנה ושאיירים בשליש. מצד אחד טוענים חברי הכנסת שהקצבה איננה מספיקה והם מנסים לדחוף לשיפור רמת הקצבה, ומצד שני מדברים היום על הרחבת חוג הזכאים. אנו נקרעים בין השנים - האם להגדיל את הקצבה לאלה שהם חסרי הכנסה או בעלי הכנסה נמוכה, או לכוון את הכספים כדי ליצור מערכת שווה. מדובר בסכום של רבע מיליארד לירות.

אתם צודקים כאשר אתם אומרים שאם מערכת מס ההכנסה היתה מוכנה להשתלב במסגרת החקיקה שלנו בצורה יותר נכונה

ולספוג חזרה מאלה שהם בעלי פנסיות גבוהות - היה זה טוב. אם תעקבו אחרי החקיקה תראו שמערכת מס ההכנסה הלכה בכיוון הפוך משיקולים שהיו להסתדרות ולמס הכנסה, - וזוהי סוגיה בפני עצמה. אמרו שרבע מההכנסות של פנסיונר תהינה פטורות ממס הכנסה, מלבד הניכויים האישיים. אם הבעתם מחשבה שמערכת מס הכנסה צריכה להשתלב בנושא זה, מתברר שהשינויים שנעשו לא הלכו בכיוון זה.

אי-אפשר ללכת לפי הדוגמה של הקבוצים.
הסדר שנעשה למסגרת מיוחדת אי-אפשר להטילו על המשק כולו. לפחות חלק מהחברים סגור שמסגרת זו ראוייה לעידוד מיוחד. מוטב ללכת לקראת פתרון קשה יותר של בדיקת הנושא במסגרת חקיקת פנסיה כללית. אם נוכל להתקדם בשלבים לקראת היעד הזה, נוכל להגיע לפתרונות הרבה יותר מסודרים ולא להוסיף טלאים במערכת שהיא מורכבת ומסובכת גם לדעתכם.

מר לינדר:
תקנה זו הותקנה דווקא בעת שנשמעה ביקורת על התנאי של זמן העבודה כמבחן לקבלת קצבה. החקלאות הפרטית טענה: איך אפשר לקחת את צמצום שעות העבודה כמבחן? כתוצאה מכך בא מבחן ההכנסה, והתקנה הזו הותאמה יחד עם נציגי החקלאים לצרכי החקלאים.

מר ליכטנשטיין:
גם איום איננו בעד הקריטריון של שעות עבודה כמבחן.

מר לינדר:
התקנה הזו באה להקל גם על החקלאים.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו:
אני חושבת שגם לחלק מחברי הוועדה לא היו נהירים ההבדלים בין הקבוצות השונות והחלוקה ביניהן. לכן טוב שהתמונה התבהרה. מסתבר שגם אותה תקנה שבאה להקל על החקלאים לא היתה ידועה לכם. לכן אני מציעה שתקיימו בנדון שיחה עם אנשי המוסד. כן אני מציעה שהמוסד לביטוח לאומי ירכז את כל החומר הקשור בסקטור הזה ויעביר אותו לכתובת הנכונה כדי שאפשר יהיה להפיקו בין החברים.

הבעיה של חשלום הקצבה בגיל 65 נוגעת לכלל העובדים במשק. מי יתן ונגיע ליום שבו תשחלם הקצבה לפי נתונים של מרשם התושבים, ללא התחשבות וללא התחשבות במבחנים וקריטריונים שונים. אני רוצה לקוות כי במרוצת השנים נגיע לזה. הבעיה חוכל למצוא את פתרונה כאשר יהיה לנו חוק פנסיה. חוק פנסיה יסדיר גם את הסוגיה הזו ויסיר את הרגשת הקיפוח במידה והיא קיימת. גם העצמאים יוכלו במסגרת החוק.

אני מציעה כי בכך נסתפק הפעם. אני מודה לה"ה ליכטנשטיין וקורח על הופעתם.

- - -

צו מס מקביל (שינוי התוספת לחוק) תשל"ה-1974

מר מ. לוין:
רשימת קופות החולים עליהן חל החוק כלולה בתוספת לחוק.

סעיף 15 לחוק מסמין את שרי העבודה והבריאות לשנות בצו את התוספת ובלבד שלא תימחק קופת-חולים מהתוספת, אלא באישור ועדת העבודה.

מאחר וקופות החולים מרכזית ועממית, הכלולות בתוספת האמורה, התאחדו לקופת-חולים אחת בשם: קופת חולים מאוחדת (מרכזית-עממית), מוצע לחוק מהתוספת את שמות שתי הקופות שהתאחדו ולהוסיף את שם קופת-החולים החדשה. אנו מבקשים לאשר את השינוי בתוספת.

צו מס מקביל (שינוי התוספת לחוק) תשל"ה-1974 - א ו ש ר

תקנות מס מקביל (חלוקה לקופות חולים) (תיקון) תשל"ה-1974מר מ. לוינ:

סעיף 6 לחוק קובע: המוסד יחלק את סכומי מס מקביל שגבה בין קופות החולים בשיעור יחסי שיחושב על-פי כללים ודרכי חישוב שיקבע שר העבודה בתקנות, באישור ועדת העבודה. תקנה 3 לתקנות בדבר חלוקת מס מקביל אומרת: יחולקו סכומי המס בין קופות החולים באופן יחסי לסך כל ההכנסה ממנה שילמו המעבידים מס מקביל על-פי נתונים שנתקבלו מהמעבידים.

החברר שהדבר נעשה בצורה יותר פשוטה על-ידי הסכמה בין קופות-החולים עצמן. הסכמה כזו תחסוך לנו התחשבות רבה. אנו מציעים לכן להוסיף בתקנה 3 את תקנת המשנה הבאה שתסומן "ב" האומרת: "על אף האמור בתקנת משנה (א) - אם ביקשו זאת כל קופות החולים, יחולקו סכומי המס המקביל בין קופות החולים לפי חלוקה שקבעו בהסכם ביניהן."

ל. דיציאן:

קופות החולים אלה מוסדות קיימים. מחר יכולה להתווסף קופת-חולים חדשה. מה דינו של ההסכם שנחתם לפני שהוקמה קופת-החולים החדשה?

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: קודם-כל יש להוסיף אותה לרשימה שבתוספת.

ל. דיציאן:

ההסכם כבר לא קיים כי נוספה קופת-חולים.

מר מ. לוינ:

המסקנה שלך משתמעת מהאמור בתקנה. אם יש קופת-חולים העלולה לחשוב שהיא תצא מקופחת, לא יהיה זה צודק לכפות עליה דרכי חלוקה שאינן מקובלות עליה. לכן נאמר: "אם ביקשו זאת כל קופות-החולים". זאת אומרת, קופות החולים הקיימות לפי הרשימה שבתוספת. והיה אם מתווספת קופת-חולים חדשה והיא נכללת בתוספת, ההסכם מבחינה זו בטל, כי לא כל קופות-החולים חתומות עליו. אז שוב צריך להגיע לקונצנזוס.

ל. דיציאן:

מתי רשאית קופת-חולים לבטל את ההסכם?

מר מ. לוינ:

ההסכם מושתת על הבנה הדדית.

ל. דיציאן:

היום יש הגבלה די קשה על חופש הבחירה של הצטרפות לקופת-חולים בשל ההצמדה לחברות בהסתדרות. הבעיה מתעוררת בחוק ביטוח בריאות שם נאמר כי אחרי תקופה מסוימת רשאי כל אחד לפנות לקופת-חולים אחרת. לאחר שיתקבל החוק, עשוי לחול שינוי מרחיק-לכת בהרכב החברות בקופות-החולים. צריך להיות סעיף בהסכם המאפשר במועדים מסוימים לבטל את ההסכם.

מר מ. לוינ:

ההסכם קיים כל עוד הצדדים מסכימים. אם זה לא מעוגן בחוק, יכול אחד הצדדים להסכם לבוא ולהגיד כי ההסכם טוב לגבי התקופה שחלפה ואיננו יכול לחייב לגבי העתיד. הבעיה יכולה להתעורר גם אם לא תצטרף קופת-חולים חדשה וגם אם לא יתקבל חוק ביטוח בריאות. משיקולים שונים יכולה אחת הקופות לבוא ולומר, שההסכם איננו נוח לה יותר והיא מבקשת לבטלו. לפי החוק והכללים המושג של הסכם פירושו - כל עוד הוא קיים כהסכם.

ל. דיציאן:

צריך להוסיף: כל עוד קיים ההסכם.

מר מ. לוינ:

אפשר להוסיף זאת בסיפא של פסקה (ב).

מר לינדר:

חלפו שנתיים מאז הפעלת חוק מס מקביל. התפקיד שהחוק הטיל עליו לעשות מפקד לצורך החלוקה רק עכשיו מתבצע. מייד עם הפעלת החוק עמדנו בפני הבעיה איך לחלק את הכספים, אם כי אלה היו רק מקדמות. ביקשנו את הקופות לנסות ולהגיע להסכם על חלוקה, לפחות לתקופת מעבר. אנו נמצאים בשנה השלישית לגביית מס מקביל וענין ההסכם פועל יפה.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: לכמה מגיעה הגביה?

מר לינדר: לקרוב ל-400 מיליון לירות. התברר שדווקא כתוצאה מהפעלת התקנה הקיימת וקבלת נתונים מהמעבידים יש בעיות בין קופות-החולים לגבי הפירוש של חברות. והנה הגענו לכך שקופות-החולים יושבות יחד ומגיעות לידי הסכם על חברותם של אנשים מסוימים. רצינו כיסוי חוקי לכך שהענין יפעל על-פי הסכם בין הקופות. כמובן שכל הסכם נעשה לגבי השנה הקרובה, או הסכם רטרואקטיבי.

א. אבטבי: איך קובעים את גובה המס המקביל?

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: השיעור הוא 2.7% ויש הגדרה של ההכנסה.

הוחלט: בחקנת משנה (ב) בסיפא יתווספו המלים:
כל עוד קיים ההסכם.

חקנות מס מקביל (חלוקה לקופות חולים) (תיקון)
חש"ה-1974 - א ו ש ר ו

תיקון בחוק עבודת נשים, חשי"ד-1954-אישור מתן היתרים לעבודת לילה

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: מונח לפניכם מכתבו של מר גולן מלשכת היועץ המשפטי של משרד העבודה שבו אנו מתבקשים להאריך את האישור של הוועדה למתן היתרים לעבודת לילה לעובדות גם לאחר ה-1 בינואר 1975.

אני שמחה לציין שהפעם אתם מגישים לנו את החומר בעוד מועד. נשמע היום סקירה קצרה על היקף הבעיה, כמה נשים עובדות בלילה, באילו ענפים, האם אלו אותן נשים שעובדות באופן קבוע בלילה, או שיש חלופה. כן אני מאיעה שנשמע על מצבן המשפחתי של העובדות בלילה, האם יש ביניהן אמהות לילדים, ומה היתה ההשפעה של מתן ההיתרים על מצב בריאותן של הנשים, האם חלה הרעה במצב בריאותן של נשים העובדות בלילה. האם נעשה סקר בנדון, כי בכל-זאת יש כבר נסיון שהצטבר מאז שנת 1967.

ביקשנו להביא את הענין לאישור הוועדה אחת לשנתיים כדי שנדע מהו המצב.

ל. דיציאן: מהי המשמעות של המושג "היתר כללי"?

מר ד. גולן: חוק עבודת נשים אומר בסעיף 2(א) שלא תיעבד עובדת בלילה. זהו עקרון יסודי. "לילה" הוא פרק הזמן של 11 שעות בהן השעות שבין 06.00 - 24.00 הוראה זו לא חלה במקומות שמטפלים בחולים או נכים, בעתונות או בבתי-אוכל. יש סעיפים בחוק המקנים סמכות לשר לתת היתרים לעבודה בלילה. הסמכות של שר העבודה מסוייגת על-ידי המחוקק. סעיף 4(א) (3) אומר: שר העבודה רשאי להתיר העבדת עובדת בלילה במקום שבו עובדים בשלוש משמרות אם לדעת השר אי-מתן ההיתר עלול לפגוע באפשרות תעסוקת הנשים ועבודת הלילה אין בה כדי לפגוע במיוחד בבריאות האשה. כן נאמר שההיתר יינתן לתקופה שלא תעלה על שנתיים. שר העבודה רשאי לתת היתרים עד לשנתיים, אבל אחת לשנתיים הוא צריך לבוא לוועדת העבודה ולבקש ממנה לאפשר לו לתת את ההיתרים.

ל. דיציאן: ועדת העבודה נותנת היתר כללי לשר להפעיל את סמכותו.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: אני מבינה שהכנתם חומר בכתב לקראת הדיון. נשמע קודם דברי הסבר בעל-פה.

מר אהרנסון:

חושבני שאין לי הרבה מה להוסיף על החומר שהגשנו בכתב. מאז 1967 אנו מדווחים לוועדה על ההיתרים שאנו מציאים, לא רק על מספר ההיתרים ומספר הנשים שקיבלו היתרים, אלא אנו גם מביאים פרטים איזה מפעלים קיבלו היתרים ולאיזה תקופות. מהשם של המפעל אפשר להסיק על מטרת התעסוקה.

אני מבקש להפנות את תשומת-לבכם לעובדה, שאם כי הסעיף המתאים בחוק מסמיך אותנו לתת היתרים שתוקפם לא יעלה על שנתיים, הרי עבדכם הנהיג שיטה לפיה לא יינתן היתר שתוקפו עולה על שנה. אנו סבורים כי בארץ כמו שלנו מן הדין לבדוק כל מקרה ומקרה לפחות אחת לשנה. שנתיים זהו פרק זמן ארוך מדי. לא ניתן היתר שתוקפו עולה על שנה, וזה חל לא רק על עבודת נשים.

ברור מאליו שמשרד העבודה הוא הנתבע. איננו פועלים אלא רק לאחר שמעביד פונה ומבקש היתר, ואנו עומדים על הקריטריונים והמגבלות שנקבעו בחוק, כמו - עבודה בשלוש משמרות, או שבעבודה אין פגיעה במיוחד בבריאות האשה, והדגש הוא על "במיוחד". אנו יודעים שיש תהליכים האסורים על האשה, ושם לא ניתנים היתרים.

היושבת-ראש ביקשה פרטים מסוימים שאיננו מסוגלים להשיב עליהם. איננו עוסקים בטיפול אינדיווידואלי; אנו נותנים היתר להעסקת נשים. אלה לא היתרים שמיינם. איננו מסוגלים להשיב על השאלה כמה מביין מקבלות ההיתר הן אמהות לילדים, או מהם הגילים של הנשים. אנו גם איננו יכולים לעקוב אחרי זה. אחרת צריך לבקש מכל מפעל לדווח על כך. אינני רואה גם את התועלת שבכך. השמות של המפעלים מעידים על האופי של התעסוקה. על פי רוב אלה הם מפעלים שבהם החלק של עבודת נשים הוא יחסית גדול. אם הם ממלאים אחרי התנאים שנקבעו בחוק - אנו נענים. לא היו תלונות ולא נתקלנו בקשיים כלשהם.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: כמה היתרים הם בתוקף היום וכמה היו בעבר?

מר אהרנסון:

אני מדווח על השנתיים האחרונות. בשנת 1973 הוצאו 77 היתרים. מספר הנשים הנכללות בהם היה 1693. בשנת 1974 - עד יום אתמול - הגיע מספר ההיתרים ל-56, ומספר הנשים - 1124. אני חושב שסדר הגודל איננו משתנה בהרבה. בשנת 1971 יצאו 95 היתרים, אבל ביתר השנים סדר הגודל הוא דומה. יתכן שהשנה מספר ההיתרים לא יעלה על המספר בשנים קודמות.

לפני שנתיים הסברתי לכם - ואני מצטער שוועדת העבודה לא קיבלה את בקשתנו - שהתאריך של 31 בדצמבר הוא לגבי דיננו עניין ביורוקרטי גרידא, אם אתם אמורים להמשיך ולתת לנו את הסמכות הזו. כל ההיתרים שניתנו עד כה תוקפם מסתיים ב-31 בדצמבר. כתוצאה מכך אנו צריכים לחדש את ההיתרים. אם אתם מוכנים לתת לנו סמכות לתת היתרים, הצענו היא פשוטה. מובן שוועדת העבודה רשאים לבוא בכל יום ולהגיד שהיא שוללת את הצורך במתן היתרים; אבל אם אנו רואים את מצב התעסוקה ואנו סבורים שמצב זה יימשך, אינני רואה טעם רב בעבודה ביורוקרטית נוספת שאנו מטילים על המפעלים ועל עצמנו.

ההצעה היא פשוטה: אנו מתחייבים לדווח לכם אחת לשנה כשם שדיווחנו מאז שנת 1967, והייתי מבקש שתתנו לנו אפשרות להתגבר על המעצור המכני.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: אינני יכולה לקבל את הודעתו של מר אהרנסון שפרטים נוספים הוא לא יכול לתת לנו. אם

משרדו איננו מסוגל לעקוב אחר ביצוע החוק ולפקח על קיום התנאים הדרושים למתן ההיתר - אל יטול על עצמו את התפקיד של מבצע החוק ואל יסכים לניסוח סעיפים שהוא איננו יכול לעמוד בהם. מה פירוש הדבר שאינכם יכולים לספק נתונים מסוג זה? משרד העבודה, באמצעות המחלקה המתאימה, צריך לבדוק אם ההיתר שניתן לא היה בו כדי לפגוע בבריאות האשה - ובהחלט הייתה כוונה לבחינה אינדיווידואלית; הוא צריך לבדוק אם אי-מתן

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

ההיתר יש בו כדי לפגוע בתעסוקת הנשים. בדיקה כזו מחייבת מעקב מתמיד. האם זהו ענין מכני? אתם רוצים שוועדת העבודה תאשר באופן עיוור מתן היתרים בלי לדעת אם קרתה תאונה עבודה בלילה כתוצאה מעייפות בעבודה? מה הסיבה שמספר ההיתרים הולך ויורד, האם מפני שנשים מסרבות לעבוד בלילה? אתם חייבים לנתח את הנתונים.

בחוק נקבעו עקרונות. התנהל ויכוח קשה אם לתת היתרים לתקופה של שנתיים. היתה לכך התנגדות חריפה. ארגוני נשים יצאו נגד העסקת נשים בלילה. בכל-זאת הוסבר שיש ענפים שבהם יש הכרח להעסיק נשים בלילה. אמרנו שאנו מוכנים לאפשר מתן היתרים בשני תנאים אלה. אתם חייבים לפקח על הנושא, ואם אינכם עושים מאומה בשטח זה הרי שאינכם ממלאים אחרי דרישות החוק. האם לא יכולתם לעשות מעקב אחר עבודת לילה בדרך של מדגם כדי להגיע למסקנות אם נפגעת הבריאות של האשה כתוצאה מעבודת לילה, או האם הפסקת עבודת נשים בלילה יש בה כדי לפגוע בתעסוקת נשים? יש להתייחס ביתר רצינות לאמור בחוק. ומה ענין ביורוקרטיה לכאן? זכותנו לדרוש מכם אינפורמציה כדי שנוכל לשקול אולי אין מקום לתת היתרים. אינכם עושים את המוטל עליכם. אני יכולה רק להביע את צערי על שהגב' זהר קרתי, הממונה על תעסוקת נשים, ואשר הוזמנה לדיון עזבה את הישיבה בטרם הגענו לדיון בסעיף זה. רציתי לדעת מה היא עשתה בתחום זה.

מ. גז:

אשמח לשמוע אם הירידה במספר הנשים העובדות בלילה נובעת מכך שמצבן החמרי השתפר, או שאין צורך להעסיק בלילה. זה קרה בשנת 1973, בתקופת המלחמה, כאשר הגברים היו מגוייסים ועבודת הנשים היתה חיונית. והנה דווקא בסוף השנה חלה ירידה. מה הסיבה לכך? אני מוכנה לחכות שבוע-שבועיים כדי לקבל תשובה מתקבלת על הדעת.

ז. אמיר:

אני מכיר את הבעיה מקרוב במפעל "סיבי דימונה". חושבני כי במידה וניתן היתר לפני כמה שנים הרי הוא היה מותנה בשני תנאים ברורים. אי-קיום התנאים מחייב להפסיק מתן היתרים נוספים. אני יודע על טרגדיות משפחתיות בשל עבודת לילה של נשים, שלא כאן המקום לפרט אותן. לדעתי יש מקום שפסיכולוגים יבדקו מה קורה לנשים העובדים בלילה. הבעיה היא לא רק פיסית, היא בעיה נפשית וגם משפחתית; היא גם בעיה בטיחותית וגם בעיה בטחונתית. והנה נדהמתי לשמוע הבוקר סקירה יבשה על הנושא. הבעיה היא הרבה יותר מורכבת ומסובכת.

יש לנו זמן עד 1 בינואר 1975. יש לחייב את משרד העבודה לערוך מחקר חברתי על הנשים העובדות בלילה, בעיקר במשמרת שלישית, כי התסבוכת היא הרבה יותר גדולה מאשר השכר הזעום שמקבלות הנשים. לנו חשוב שהאשה תהיה בריאה בנפשה ובגופה.

אני מציע שהוועדה לא תאשר אוטומטית את הסמכות למתן ההיתרים. כל עוד לא נקבל את תוצאות המחקר נודיע שאין אישור למתן היתרים.

ל. דיציאן:

לי לא ברור מדוע מוזיאום ישראל זקוק להיתר להעסיק 10 נשים בלילה, או מדוע בנק דיסקונט או אוניברסיטת הנגב זקוקים להיתר כזה. האם קיים פיקוח, או האם כי מי שמבקש היתר כזה - נענה. מדוע לא תיעשה העבודה במוסדות אלה בשעות היום?

אני מבקש לקבל הסבר מפורט על הסיבות למתן היתרים לכל מפעל ומפעל. כן אני מבקש הסבר לירידה הניכרת בממדי העסקת נשים בלילה. מהם הנימוקים לכך?

אני מציע לכן לדחות את הדיון כדי לקבל באחת הישיבות הבאות פרטים מדוייקים על השאלות שהצגנו.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: אם לא נקבל הסברים שיניחו את הדעת, אציע לוועדה שלא לאשר יותר מחן היתרים. חבר-הכנסת דיציאן הביא כמה דוגמאות התובעות הסבר. איזה עבודות עושים במוזיאום בלילה?

א. אבטבי: יש מפעלים שבהם עובדים ערבים אשר נשארים שם ללון. אינני יודע אם רצוי שנשים תעבדנה שם בלילה, אם זה כל-כך חיוני.

מר אהרנסון: בזמן מלחמה, בשעת חירום, לא דרושים היתרים, וזאת לפי חוק עבודה בשעת חירום. יכול להיות שיש לכך השפעה.

אינני יכול לענות על דברים שאינני יודע. אם חבר-הכנסת דיציאן רוצה לדעת את הסיבה המדוייקת מדוע ניתן היתר לבנק דיסקונט ולאילו מטרה - יסמן את אותם מקרים שעליהם הוא מבקש הסברים כאלה, ואנו נקח את ההיתרים ונביא אותם לכאן לעיון. אילו ידעתי שתציגו שאלות כאלה, הייתי מביא את ההיתרים. אי-אפשר להגיד לי: אינך עונה על שאלות.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: היית צריך להניח ששאלה כזו תישאל בוועדה.

מ. גז: אחה רוצה שנאשר את מה שמובא בפנינו באופן עיוור?

מר אהרנסון: ברגע זה אינני יכול לתת חשובה לשאלות שהעלה חבר-הכנסת דיציאן. עוד לא היתה שאלה שנשאלתי ולא עניתי עליה. אני מוכן לענות, תתנו לי שהות לכך. אם רצונכם שנביא את כל ההיתרים, נביא את כולם.

ז. אמיר: אני דיברתי על מחקר חברתי. אם אין לכך תקציב, צריך לאשר תקציב.

מר אהרנסון: זכותה של הוועדה לדרוש מה שהיא רוצה לנכון. אני מבקש שתעלו על הכתב איזה מחקר אתם מציעים לעשות ועל איזה שאלות צריך לענות, ולא תטענו אחר-כך: לא לכך התכווננו. תפרטו את השאלות, ואני אביא זאת בפני שר העבודה.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: מדוע אנו צריכים לפרט את השאלות? אנו רוצים שיעשה מחקר מקיף על הבעיה. יש חלוקת עבודה בינינו. יש משרד המופקד על הנושא וזהי אחריותו.

מר אהרנסון: חבר-הכנסת אמיר שצריך לעשות מחקר חברתי על תסבוכת נפשית.

ז. אמיר: פסיכולוגים עשו מחקר כזה לגבי עובדי ים המלח.

מר אהרנסון: אני מודה כי במוחי לא עלה הרעיון הזה. אם הייתי עושה מחקר על המצב המשפחתי ולא מטפל בנקודה זו, הייתם אומרים: לא ענית על השאלה. אני טוען שאנו צריכים לדעת איך לנהל את המחקר. מעולם לא עשינו אותו.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: הדבר נעשה ויצאה חוברת על עבודת נשים בלילה. זוהי חוברת של משרד העבודה.

מר אהרנסון: אנו יכולים להגיד אם יש תהליכים מסוכנים לבריאות או לא. לגבי התוצאות - נעשה את

מה שאתם מבקשים.

ל. דיציאן: אנו מבקשים שתקיימו את החוק.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: כל מה שמתחייב מביצוע החוק.

מר ד. גולן:
אנו חייבים לעקוב אחרי עבודת הנשים במפעלים כדי לדעת אם עבודה כזו עלולה לפגוע במיוחד בבריאות האשה. אינני יודע אם יש כוח אדם או תקציב למטרה זו, אבל זהו תפקידנו. זהו קריטריון כולל. גב' קרתי אמרה לי שיש מחקר על עבודת נשים. אני מקווה שנצליח להביא משהו לוועדה.

היא"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: אנו מביעים צער על שהנושא הובא בפני הוועדה ללא הכנה, למרות שביקשנו זאת, כי אנו למודי נסיון בשטח זה. אותם ויכוחים היו לפני שנתיים. לא רצינו לתת את האישור כל עוד לא קיבלנו פרטים ונתונים. אנו שוב חוזרים על כך היום, אחרי שנתיים, וזה מצער מאד. אותה בקשה הועלתה לפני שנתיים. אמרנו כי מאחר והאישור הוא בדצמבר אנו מבקשים להביא את הענין בפנינו מספר חדשים קודם לכן, אפילו שנה קודם לכן.

לאחר שנתקבל המכתב בחתימת מר גולן, העמדתי את הנושא על סדר-היום של הישיבה הזו. ביקשתי שהפעם נקבל הסברים מקיפים, שלא כמו בעבר, למרות שהמשרד עצמו צריך להיות ערוך לכך, כי החוק מחייב אותנו לקיים מעקב ופיקוח. כך ניטלה מאתנו האפשרות לסיים היום את הדיון. אם לאשר או לא - על כך נחליט לאחר דיון ממצה. בשלב זה נפסיק את הדיון. אנו מוכנים לתת לכם תקופת זמן כפי שתדרשו ובלבד שתכינו סקר מקיף. ודאי שהנושא מחייב מחקר. זה לא קשור למספר הגדול של עובדות. אפשר לקחת כמדגם כמה מפעלים שבהם עובדות 20 או 80 או 100 נשים בלילה. תקיימו מעקב כל שנה אחרי מקום עבודה אחר. צריך להקדיש תשומת-לב לביצוע החוק. אני מביעה את צערי, ואני חושבת שזוהי ההרגשה של הוועדה כולה.

(הישיבה ננעלה בשעה 12.50)